

han sido innecesariamente alterados, ya que hubieran podido traducirse, nos parece, de mejor modo y respetando de paso el original con «un toro solo, sotto la sua fronte | tragica e cupa, piange sulla riva». Pero en 265 páginas de traducciones, faltas como las apuntadas y otras que pudiéramos mencionar acaban por ser insignificantes, y sirven sólo para poner de relieve el notable éxito de Macrí en la obra acometida.

Con todo lo dicho quedará de manifiesto el esfuerzo del antologista por darnos una visión objetiva y respetuosa del panorama poético español de la primera mitad del siglo. Ya decía Menéndez y Pelayo, y más tarde volvería a subrayarlo Alfonso Reyes, que toda historia literaria presupone una antología inminente, y que toda antología es ya de suyo el resultado de un concepto sobre una historia literaria.

En el presente caso, tratándose como ya se ha dicho de una antología trazada con criterio objetivo por alguien que ve la cosa desde fuera, el problema fundamental consistiría en la realización del equilibrio entre los vectores, aparentemente contrastantes, pero sin embargo concurrentes, de la poesía tradicional española — llámese castiza, llámese popular — y de las corrientes poéticas cosmopolitas, de raigambre no nacional. Frente a este posible escollo, en los casos particulares que demandan una respuesta definitiva, nos parece que Macrí no logra la resultante ideal, inclinándose siempre, con mayor o menor amplitud, a destacar las tendencias continentales en detrimento de las típicamente peninsulares. Esto es lo que el antologista que todos llevamos con nosotros nos hace decir.

Pero no queremos olvidar que, en toda antología, y especialmente si se trata de una de poetas, el valor y la belleza de lo que se nos ofrece, la personalidad y la vigencia de los autores representados son fundamentalmente las únicas medidas para juzgar los resultados. La *Poesía spagnola del Novecento* nos ofrece todo esto. Nos proporciona, además, el valor accesorio, necesárisimo, de enlazar épocas, emparentar generaciones y trazar límites más contiguos y precisos, no sólo de lo que generalmente se cree, sino de lo que podían darnos antologías ya existentes.

Manuel de EZCURDIA — Gino L. RIZZO

*Epistolario entre Miguel de Unamuno y Juan Maragall y escritos complementarios.*¹ Barcelona, Edimar S. A., 1951. 226+ (2) pàgs. +2 retrats.

Quins fruits pot donar una amistat com la que uní Maragall i Unamuno! En les pàgines d'aquest epistolari es veuen reflectits un gran afecte, una franquesa admirable i un creixent respecte que si mai no arribà, ni de lluny, a una identitat de criteri, contribuí indubtablement a crear una millor comprensió mútua entre determinats cercles intel·lectuals de pes, de l'una i l'altra banda de l'Ebre.

Les setze cartes de Maragall que conté aquest volum són ja conegudes, llevat d'un fragment íntim de la carta XXII, que fou suprimit en les dues darreres edicions d'«Obres completes». També és corregida, encertadament, en

1. A la coberta: UNAMUNO y MARAGALL: *Epistolario y escritos complementarios*.

el present recull, la data de la carta XIX² en què Maragall acusa recepció d'un retrat del seu amic. Les vint-i-una cartes d'Unamuno són publicades per primera vegada, i demostren, juntament amb els molts altres epistolaris seus que van sortint a la llum, la fabulosa *epistolomania* que confessava.

La correspondència comença el 1900 i continua fins a la mort de Maragall el 1911; fou especialment intensa aquest darrer any, i el 1906 i el 1907. Quan s'interrompé, els dos escriptors estaven projectant una revista de solidaritat ibèrica, amb col·laboracions en les tres llengües romàniques, indistintament. Les emocionades pàgines que Unamuno escriví a la mort del seu amic són recollides també en aquest volum.

El Maragall que apareix en aquestes cartes és la figura noble que ja coneixem, amb l'ampla comprensió que es manifesta en *L'església cremada*, amb la forta esperança en la Catalunya renaixent dins un conjunt hispànic, amb l'efusió lírica inspirada en la natura i l'idealisme. Les cartes d'Unamuno, en canvi, ens aporten certes novetats sobre la seva vida personal i política. Quant al primer aspecte, l'autor s'hi revela solitari i insegur, amb la desesperació íntima tan pròpia d'ell; en una carta explica el seu deute a la muller que el va salvar de la seva hipocondria i angúnia existencialistes; confirma així les afirmacions de Pere Coromines i Sánchez Barbudo;³ en una altra, tem la prosperitat i àdhuc la felicitat que per a ell representen la terrible nullitat de la vida, i acaba, de manera característica, amb un contrast entre el seu caràcter i el del seu corresponçal: «¡Dios le conserve su serenidad y me conserve mi inquietud a mí!»

Pel que fa a la seva posició política, descobrim que la famosa crítica contra Barcelona, feta després d'una ràpida visita a la ciutat l'any 1906, no representa pas la seva opinió definitiva. Maragall contribuí molt a aquest canvi d'opinió, i vingué a representar per a Unamuno el millor de la vida catalana, de la mateixa manera que aquest darrer fou per al poeta mediterrani «el último héroe castellano». Les cartes mostren també la intensa i freqüent desesperació d'Unamuno enfront de les actituds castellanès. L'article *Contra los bárbaros* — del qual la carta xxiv és un complement personal — inspirat en el de Maragall *Visca Espanya*, i dedicat a ell, és una crítica duríssima de la mentalitat prevalent a Madrid, on hom pateix, segons Unamuno, d'*authadia*, o sia complaença en un mateix, i, per extensió, arrogància insolent i ingènua; a més, diu l'autor, «estas gentes tienen cerebro cojonudo. Quiero decir que en la mollera en vez de sesos tienen testículos».

És cert que Unamuno no creu gaire, tampoc, en l'eficàcia de les idees polítiques catalanes; troba, però, a Barcelona i al seu Bilbao nadiu, més atenció crítica, més consideració seriosa, que a Madrid: «Ay, querido Maragall, ustedes me tienen por un genuino representante del alma castellana, por una especie de ultra-castellano, y no saben bien lo que sufro entre esta gente... ¡Esto es imposible! He querido darles el conocimiento de sí mismos. ¡Todo inútil! Choqué con mis paisanos, choqué con ustedes, y, sin embargo, es en Bilbao, mi pueblo, es ahí en Barcelona, donde se me ha tomado en serio y donde se me quiere». En la vida pública com en la interior, Unamuno sofreix conflictes i contradiccions: a Barcelona, on més el critiquen, és potser on

2. Gener de 1907, en comptes de gener de 1906.

3. P. COROMINES, *RdC*, núm. 83 (febrer 1938); A. SÁNCHEZ BARBUDO, *HR*, XVIII (1950), 218-43.

l'estimen més ; a Euscadi li retreuen la seva castellanització, cosa que li dolia molt, com demostren les seves repetides al·lusions i queixes en les cartes ; i a Madrid l'increpen perquè el troben poc espanyol : així, de vegades cau en un estat de desil·lusió que contrasta fortament amb la serena confiança del català. Per la seva part, Unamuno ajuda constantment a la difusió d'opinions catalanes a Madrid, i encoratja Maragall a continuar escrivint per a la premsa de la capital.

Aquestes lletres ens ofereixen també una bona collita d'observacions sobre diversos aspectes de la vida espanyola, sobre temes literaris, i sobre el que estaven escrivint aleshores els corresponents ; tenim en especial els comentaris d'Unamuno sobre *La vaca cega*, traduïda per ell, i els de Maragall sobre *La catedral de Barcelona*.

Unamuno diu, en una de les primeres cartes, que «mi pluma es más expresiva que mi lengua y no me cohibe el pudor que la presencia impone». És una observació de gran interès psicològic, que en part explica la seva enorme producció epistolar ; i, d'altra part, l'amistat amb Joan Maragall, que depenia principalment de la correspondència, és una bona prova de l'èxit d'aquesta mena de relació.

Aquest petit volum conté molts escrits complementaris, ben triats per a illustrar les cartes, i una bona fotografia de cada un dels escriptors. El format i la tipografia són excepcionalment bonics. Hem de felicitar cordialment l'editorial Edimar per aquesta publicació, tan important com simpàtica.

Geoffrey W. RIBBANS

Antologia de contistes catalans (1850-1950). Selecció, pròleg i notes de JOAN TRIADÚ. Barcelona, Editorial Selecta [1950]. LXIV + 1576 pàgs. + 4 làmines. (BE, VIII.)

Amb aquest volum Joan Triadú ha volgut emmarcar un extens panorama capaç de contenir tot el que cal per a historiar la contística catalana de cent anys ençà. *Cent anys de narracions catalanes* és, precisament, l'expressió que ha triat com a títol del seu pròleg, un estudi serè i penetrant, que caldrà tenir present dins els repertoris bibliogràfics de la nostra literatura moderna. Si no tots els escriptors inclosos dins l'antologia són — com d'antuvi el mateix collector declara — contistes purs, l'ample criteri mantingut respon a un objectiu immediat : el de la coneixença de la prosa, per a la qual «cal estendre una valorada visió, tan àmplia com la dignitat literària ho permeti, de la producció narrativa de tot el període modern» (pàg. XI).

Com a narradors imaginatius que han escrit a consciència contes durant aquests cent anys, Triadú compta només vint noms. De fet, però, a causa de les raons adduïdes, ha agrupat cinquanta-dos escriptors en la seva antologia. Eixamplat aquest punt de vista, hi haurà potser qui es lamentarà d'algunes absències : s'hi podrien afegir, evidentment, entre d'altres, els noms d'Antoni Maria Alcover, Salvador Galmés, Joan Rosselló de Son Forteza o Maria Dolors Orriols.

El collector ha classificat, d'acord amb l'evolució de l'estil, de l'estètica i del pensament, aquells cinquanta-dos narradors en tres grups, sense alterar